

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ
UZUN TEZİ

“BAŞKA BİR HAYATTA YAŞANMIŞLIKLAR”

Kılavuz Öğretmen: Havva Reyhan

Öğrencinin Adı: İdil

Öğrencinin Soyadı: Gökalp

Diploma Numarası: D1129-0025

Ödevin Sözcük Sayısı: 4000

Araştırma Sorusu: Zülfü Livaneli'nin *Kardeşimin Hikâyesi* adlı yapıtında kullanılan anlatım tekniklerinin, yapıttaki kurgu ve söyleyiş özellikleri üstündeki etkisi nedir?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı A1 Türk Dili ve Yazını Dersi kapsamında hazırlanan bu tezde, Zülfü Livaneli'nin 2013 yılında yayınlanmış olan *Kardeşimin Hikâyesi* adlı yapıtında kullanılan anlatım tekniklerinin, yapıtın olay örgüsü, kurgusu, dil ve anlatım özellikleri üzerindeki etkisi incelenmektedir. Kaybedilmiş duyguların hasretle, yeşeren umutlarla ya da geçmişteki anılara sığınarak arandığı bu yapıtta, duyguların insanları, nasıl çıkarlarına aykırı işler yapmaya zorladığı, kötüye sürüklediği anlatırken yanlış düşüncelere ve sağlıksız duygularla dolu bir ruh durumuna sahip olmanın da insanlara nasıl zarar verdiği işlenmektedir. Kurgusal anlamda büyük bir devinime sahip olan yapıtta anlatım teknikleri farklı açılardan okuyucuyu yönlendirmekte, söyleyişi de varsıllaştırmaktadır.

Sessiz sakin bir köyde işlenen faili meçhul cinayetle başlayan bir “duyguları yeniden keşfetme” evresi, odak figür olan Ahmet Arslan'ı aynı zamanda geçmişte yaşadığı anılara ve ikiz kardeşi Mehmet Arslan ile paylaştığını düşündüğü bazı yaşanmışlıklara doğru bir yolculuğa çıkarır. Bu yolculuk süresince, okuyucunun karşısına, her biri duyguları nedeniyle zarar görmüş ya da zarar vermiş pek çok insan çıkmaktadır. Anlatım tekniklerinin bu kurgunun organizasyonu üzerinde ve ayrıca bütün yapıttaki anlatım bütünlüğünün de temelini oluşturmada büyük bir rolü vardır. Birçok yönüyle bir arayışın öyküsü olan yapıtta anlatım teknikleri, okuyucu ile kurgu arasındaki köprüyü oluşturma ve okurun merak duygusunu canlı tutma bağlamında söyleyiş üzerinde de büyük bir etkiye sahip olmuştur.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	4
2. A. YAPITTAKİ ANLATIM TEKNİKLERİNİN KURGUYA ETKİSİ	7
A.1. Otobiyografik Teknik	7
A.2. Geriye Dönüş Tekniği	9
A.3. Montaj Tekniği.....	10
A.3.1. Haber	10
A.3.2. Kurmaca Edebî Metinler	11
A.3.3. Edebî Metinler	13
A.3.4. Kurmaca Metinler.....	16
A.4. İç Monolog	17
A.5. Leitmotiv Tekniği.....	18
B. YAPITTAKİ ANLATIM TEKNİKLERİNİN SÖYLEYİŞE ETKİSİ	19
B.1. Otobiyografik Teknik	19
B.2. Geriye Dönüş Tekniği	20
B.3. Betimleme/Tasvir Tekniği.....	20
B.4. Diyalog Tekniği.....	21
3. SONUÇ	22
4. KAYNAKÇA	24

1. GİRİŞ

Duygular, insan hayatını bazen düşüncelerinden ve mantığından daha da fazla yönlendiren olgulardır. Hatta kimi zaman bireyler, önlerindeki seçenekler arasındaki seçimini duygularına dayanarak yaparlar. Bireyin iç dünyasında oluşan duyguları arasında mantığını en çok devre dışı bırakanı, günümüzde hâlâ pek çok farklı tanımla yapılan *aşk* duygusu, geçmişte ve günümüzde insanların verdikleri hayatî kararlarda büyük rol oynamaktadır.

Duygular, uğruna cinayetler işleyen, “insanı kendi çıkarı dışında” da bir şeyler yapmaya sürükleyen, kısacası insanın karar mekanizmasına etki eden izlenimlerdir. Her insan, insan olmanın ilk koşulu kabul edilecek olan *hissetme* olgusuyla doğduğundan, bütün insanların içinde bu duygu bulunur ve bir süre gizlenebilse de, hissedilen duyguları tamamen kontrol altına almak her zaman olanaklı olmayabilir. Zülfü Livaneli'nin *Kardeşimin Hikâyesi* adlı yapıtı da duyguların insanları nasıl yönlendirdiğini anlatmakta ve çeşitli kişilik yapısındaki insanların duygu dünyalarının kapılarını aralamaktadır.

Söz konusu kurmacada yolculuk, Podima adlı sessiz ve sıkıntısız bir köyde işlenen tuhaf bir cinayetle başlar. Ahmet Arslan adındaki odak figürün, bu cinayetin ardından Gazeteci Kız ile tanışması, duygu dünyasındaki değişim zincirini başlatarak onu bir kimlik karmaşasına doğru sürükler. Yapıt, devamında okura sunulan pek çok geçmişe ait hikâyenin ve kişilere ait yaşanmışlıkların ardından, odak figürün yaşadığı derin kimlik karmaşasının ve faili meçhul cinayetin çözümlenmesi ile sonuçlanır.

Odak figür Ahmet Arslan, evlerine gelen temizlikçi kadın ve onun oğlu dışında kimseyle görüşmeyen, hiç kimseye dokunamayan biridir. Gazeteci Kız'ın hayatına girmesi ile uzun

zaman sonra ilk defa “dokunma” ve “hayatını bir insanla paylaşma” korkusunu yener, hatta hayatına renk getiren bu genç kıızı yanında tutabilmek için türlü hikâyelere başvurur, bunlardan biri de; ikiz kardeşinin hikâyesidir. Mehmet Arslan’ın yapıt boyunca değinilen hikâyesi ise, uzun yıllar evvel yaşanmış, umutsuz bir aşk serüvenidir. Bu serüven ile Ahmet’in duygularının/ve aslında kim olduğunun açığa çıkması arasında yapılan zaman geçişleri boyunca, cinayetin ardındaki gizem ve Ahmet Arslan’ın uzun yıllar evvel yaşadıkları da ortaya çıkmaktadır.

Kardeşimin Hikâyesi’nde olaylar İstanbul’un -eski adıyla- Podima köyünde geçmektedir. Bu kendi hâlindeki köy, eşrafın ileri gelenlerinden Ali Bey’in eşi Arzu Kahraman’ın bir cinayete kurban gitmesiyle sarsılır. Bu cinayeti araştırmak üzere oraya gelen ve Arzu Kahraman’ın evinde verilen bir gece önceki davette bulunan misafirlerden biri olan Ahmet Arslan’la konuşmaya çalışan gazeteci kız ise, bir anlamda olayların açığa çıkmasında ön ayak olacaktır. Çünkü yıllardır temizlikçisi Hatice Hanım ve oğlu Muharrem’den başka kimseyle iletişim kurmayan bir mühendis olan Ahmet Bey ile gazeteci kız arasında başlayan sohbetler, Ahmet Bey’in geçmişine açılan kapıyı aralayacaktır.

Genç yaşta anne ve babasını bir kazada kaybeden ve ikiz kardeşi Mehmet Arslan’la birlikte dedesi tarafından büyütülen Ahmet Bey, aynı kazada doku duygusunu da kaybetmiş, şimdi bu köyde adeta kütüphaneye çevirdiği evinde insanlardan kısmen uzak bir biçimde köpeği Kerberos’la birlikte yaşamaktadır. Gazeteci ile Ahmet Arslan’ın diyalogu ilerledikçe ikizi Mehmet Arslan’ın öyküsü de açığa çıkmaya, hatta gazeteci kız için cinayet bulgularının bile önüne geçmeye başlar. Bununla birlikte, cinayete ilgili çok önemli bir gelişme de olur ve bir akşam Kerberos’un huzursuzluğu sonunda köpeğin yatağında Arzu Hanım’ın kolyesi bulunur ve böylece cinayete ilgili sır perdesi de aralanmaya başlar. Birinci dereceden şüpheli şahıs

olarak tutuklanan bebek bakıcısı Svetlana da böylece serbest bırakılır; bununla birlikte katilin kim olduğu ancak ansızın ölü bulunan Ahmet Arslan'ın mektubuyla anlaşılacaktır. Mektubun önemi yalnızca katili (Hatice Hanım'ın ruhsal dengesi bozuk küçük oğlu Muharrem'i) ortaya çıkarmasında değil, aynı zamanda Ahmet Arslan'ın gerçekte kim (ikizi Mehmet Arslan) olduğu sırrını aydınlatmasında yatmaktadır.

Yapıt; duygusal bağlamda, bireye ve geçmişe dair birtakım kurguların çözümlenmesi bağlamında incelendiğinde, anlatım tekniklerinin yapıtın söylemine ve kurgusunun okurun merak duygusunu sürekli devindirecek nitelikteki canlılığına büyük katkıda bulunduğu görülmektedir. Bu tekniklerden en çok öne çıkanları, yapıt boyunca devamlı kullanılan montaj, otobiyografik teknik ve geriye dönüş tekniğidir. Bununla birlikte leitmotiv, tasvir (betimleme), özetleme ve iç monolog teknikleri de kullanılmıştır.

Olay örgüsünü devindiren geriye dönüşler ve otobiyografik anlatım, örtük anlamlar yaratarak derin anlamlılığı yaratan semboller, anlamsal vurguların oluşturulmasında kullanılan motifler, montaj tekniğiyle sağlanan geçişler, kimi zaman bilgi aktarımını da sağlayan özetlemeler, okuru kişilerin iç dünyasına indiren monologlar, olayları adeta (sahneleme/gösterme yoluyla) gözümüzde canlandırmamıza yardımcı olan diyaloglar ve her türlü roman ögesine yönelik izdüşümlerin renkli yansımalarının belleğimizde oluşmasını sağlayan betimlemeler, kısacası anlatım teknikleri, yapıtın kurgu ve söyleyiş özelliklerine önemli bir destek vermektedir ve bu çalışmada, yapıttaki en belirgin anlatım tekniklerinin yapıta, kurguya ve dil anlatım özelliklerine etkisi incelenmektedir.

2. A. YAPITTAKİ ANLATIM TEKNİKLERİNİN KURGUYA ETKİSİ

A.1. Otobiyografik Teknik

Birçok romancının eserlerine kendi yaşamışlıklarına, deneyimlerine ya da yaşam algılarına ilişkin izleri, farklı ölçülerde yansıttıkları görülür. Hatta eserlerinin ardından “Her seferinde, ben kendimi tasvir ediyorum.” diyen Gogol gibi, yalnızca kendi hayatından aldığı ışıkla kurmacalarını aydınlatan yazarlar vardır. “*Otobiyografik teknik, yapıttaki anlatan (anlatıcı) ile anlatılanın (hikâye edilenin) aynı kişi olmasıdır.*” (Tekin, s. 249) Bu tür bir teknik, bize yapıttaki kurgunun daha iyi anlaşılması olanağını sağlar.

Söz konusu teknikte yapıtın ana kahramanı, başından geçen olayları kendi bakış açısından anlatır. Pek çok eleştirmene göre, bu teknikte kurmaca yapıya ait tüm olayların yazarın bakış açısından anlatılması, “*yazarın elinde bilgi kaynağı olarak kullanabileceği yalnızca bir kişinin olması*”na (Aytür, s. 31) yol açarak bakış açısını daraltsa da bu teknikle, okurun figürün daha iyi tanınması sağlanabilir. *Kardeşimin Hikâyesi* adlı yapıtta da odak figür olan Ahmet Bey, yapıttaki olayları kendi ağzından anlatmaktadır; ancak bu ben merkezli anlatım, özellikle iç monologların ve diyalogların katkısıyla, okur üzerinde güvensizlik ya da yaratıcılığı sınırlayan bir kısırlık yaratmamıştır. Aksine, dış dünyadan bireyin/anlatıcının iç dünyasına yönelik bir ses, daha içten bir ton yaratmıştır:

“O sırada telefon çaldı. Açar açmaz (...) Hatice Hanım’ın sesini duydum: ‘Korkunç Ahmet Bey, vallahi korkunç!’ diyordu. Böyle durumlarda, yani birisi korkunç bir sesle ‘korkunç’ diye bağırdığı zaman, korkmak gerektiğini anlarım, aklıma hemen ikiz kardeşim Mehmet gelir. (...) ‘Arzu Hanım’ı duymadınız mı?’ dedi ağlayarak. ‘Arzu

Hanım'ı öldürmüşler.' (...) Arzu'yu yakından tanıdığım, hatta yedi sekiz saat önce davette gördüğüme göre ağlamam mı gerekirdi, yoksa hayretle bağırmalı isyan mı etmeliydim? Belki de bu duyguların hepsini birden ifade etmeliydim. İyi de bunu nasıl yapacağımı bilmiyordum.” (Livaneli, s. 12)

Yapıtın otobiyografik özelliği, sonuna dek cinayetin gizeminin ve ikiz kardeş olgusu ardındaki sırrın gizlenmesine yardımcı olmaktadır. Öyle ki, yapıtın en şaşırtıcı yanı olan; anne ve babasıyla birlikte trafik kazasında vefat eden ikiz kardeşinin yerine geçerek yıllar boyu onun benliğiyle yaşamış olan Mehmet Arslan'ın kardeşinin hikâyesi olarak anlattıklarının, aslında kendi başından geçmesi durumunun, yapıt boyunca saklanmasında otobiyografik tekniğin katkısı büyüktür. Böylelikle, okuyucunun Ahmet Arslan'ın varlığı hakkında şüphelenmesini önlemiş ve odak figürün başından geçen olayların takibi kolaylaşmıştır.

Otobiyografik tekniğin kullanılması, Mehmet Arslan'ın duygu bütünlüğünün anlaşılmasında da öncülük etmiş ve yapıt boyunca Mehmet Arslan'ın karakter arayışında duygunun işlevinin temsil edilmesinde önemli rol oynamıştır. Odak figürünün yapıt boyunca karşılaştığı durumlarda verdiği tepkiler ve olayların onda yarattığı duygusal yansımalar, içinde yaşadığı karmaşa bağlamında otobiyografik anlatım tekniği ile çözümlenebilmektedir:

“İnsanların duygularını anlama çabamın bir parçası olarak müzik dinliyorum ama Melody Gardot tarzı albümlerden başka hiçbir şeye dayanamıyorum. Fazla ağdalı geliyorlar. İnsanların o saçma sağan duygusallığına ancak bu kadar tahammülüm var.” (Livaneli, s. 14)

Çözümlemede yardımcı olmasının yana sıra, karakter davranışlarının incelenebilmesi için de zemin hazırlayan bu teknik, Mehmet Arslan'ın yaşamı boyunca edindiği alışkanlıkları, belli durumlara karşı tepkisini ya da tepkisizliğini de yapıt bütünlüğünü bozmadan göstererek yapıtın olay örgüsüne neden sonuç ilişkisi getirilmesinde de etkilidir.

A.2. Geriye Dönüş Tekniği

Yapıtta baskın olarak kullanılarak yapıta adını veren kardeşin hikâyesinin anlatılmasında sıklıkla kullanılan geriye dönüş tekniği, geçmiş ile gelecekteki “Ahmet Arslan” karakterinin eşzamanlı olarak okuyucuya aktarılmasına yardımcı olmaktadır. Duygularına bağlı yaşadığı zamanlarda büyük hayal kırıklıkları yaşamış, sonrasında geçirdiği kazayla birtakım psikolojik sorunlarla karşılaşmış olan Mehmet Arslan, aslında kendisine ait olan hikâyeyi, ikiz kardeşininmiş gibi Gazeteci Kız'a aktarırken bu teknikten sık sık yararlanmaktadır. Yapıt boyunca çözülmekte olan karakter karmaşasının kurguya dâhil edilmesi bu teknik sağlanmış ve Mehmet Arslan hakkında ipuçları verilmiştir: *“Mehmet zafer kazanmış gibi baktı yüzüme: Çocukluğumuzdan beri yaptığımız itiş kakaşların bedensel olanlarını ben, zihinsel olanlarını ise o kazanırdı. Tabii ben insanlara dokunmayı bırakana kadar.”* (Livaneli, s.223)

Geriye dönüş, kaza geçirip kimliğini kaybetmesinden evvel Mehmet Arslan'ın yaşadıklarını, onu bu güne getiren olayların bütünlüğünü görebilmek açısından önemlidir. Kurguya katkısı da figürün iki farklı zaman diliminde duygulara karşı iki farklı tutumunu göstermek üzerinedir. Geçmişteki Mehmet Arslan, Olga adlı genç kadına âşık olmuş, aşkın varlığına inanmış ve onu bulabilmek için elinden geleni yapmıştır. Ancak çevirmeni Ludmilla'nın da Olga'ya karşı bir aşk beslemesiyle bu aşk çıkmaza girmiştir. Ludmilla, duyguları nedeniyle Mehmet Arslan'ı Muhammed Arslanov adında bir suçlu olarak ihbar etmiş, Mehmet Arslan

aylarca bir yerde tutsak olarak kalmıştır. Bu süreç boyunca Mehmet hâlâ çıktığında âşık olduğu kadını bulabilme umuduyla günlerini geçirmiş, onu bulduğundaysa acımasız gerçekte karşılaşmıştır: Olga'nın ruhsal bir hastalığı vardır ve bu Mehmet'i hatırlamamasına sebep olmuştur. Olga, Ludmilla'nın yanında mutludur ve hastalığı nedeniyle akıl hastanesine gidecek duruma gelmiştir. Mehmet âşık olduğu kadını bırakıp oradan ayrılır, hemen sonrasında geçirdiği kaza ile de hayatı bugünkü durumuna yani aşkın/duyguların yer almadığı duruma gelir. Artık Mehmet Arslan kendisini ölen ikiz kardeşi Ahmet Arslan olarak bilip başından geçen o zavallı olayları sanki ikizi olan Mehmet Arslan yaşıyor olarak bilmektedir. Geriye dönüş, duyguların yitirilişinin sebebinin anlaşılması bağlamında önem taşımaktadır.

A.3. Montaj Tekniği

Montaj tekniği, çeşitli yazı türlerinin yapıta dâhil edilmesi ya da önceden yazılmış olan bir ebedî esere yapıtın içinde gönderme yapılmasıdır. Yapıt boyunca sık sık başvurulan montaj tekniği, olay örgüsünün varsıllaştırılmasında ve Mehmet Arslan'ın kişilik çözümlenmesinde kullanılmıştır. Pek çok haber, hikâye ve hatta yapıtın içindeki gizemin çözülmesinde en büyük role sahip mektup ve rapor yazım türleri, bu tekniğin bir parçası olarak kullanılmıştır.

A.3.1. Haber

Yapıtta değinilen “*İstanbul’da akıl almaz yasak aşk cinayeti! (...) Kim bilir kaç yüz milyon kişi aşk delirmesinden öldü.*” (Livaneli, s. 199) gibi haber manşetleri, montaj tekniğinin bir parçasıdır. Verilen alıntı, yapıtın ana olay örgüsü hakkında bize ipucu verirken aynı zamanda

aşk kavramının yıkıcılığını okuyucuya göstermektedir. Manşetlerin hepsinde aşk cinayetlerinden bahsedilmektedir ve bu cinayetler, Arzu Hanım'ın ölümünün sebebini anlatan izleklerden bir tanesidir. Yapıtın olay örgüsünde de karşımıza çıkan aşk olgusu çeşitli deliliklere ve aşk cinayetlerine sebep olmuştur. Kullanılan haberler de yapıtın üstüne kurulduğu duyguların insanları yönlendirme şekillerinin ne denli yıkıcı olabileceğini temsil etmektedir. Bu yargı, yapıtın ana mesajlarından biri olmakla birlikte, yapıtın tamamında işlenen bir konunun gerçek hayatta da sıkça karşılaşılmakta olduğu, hayatın bir parçası olan gazete makalelerinin manşetleri ile kanıtlanmıştır.

A.3.2. Kurmaca Edebî Metinler

Yapıtın ana kurgusu; geçmişe dair bir hikâyenin, kişinin bugünkü konumuna nasıl katkıda bulunduğunu incelemek üzerinedir. Günümüzde var olan birtakım ebedî yapıtların kullanılmasının dışında, Livaneli'nin yapıta katkıda bulunması amacıyla oluşturduğu öykü ve denemeler de yapıttaki önemli anlatım tekniklerindedir.

Mehmet Arslan'ın Minsk'te karşılaştığı şoför Mikail'in öyküsü, (yine) insanların duygularına yenik düşmeleri sonucunda yaşadıklarına değinmektedir. Bu kurmacada, genç bir çiftin tartışmalarının ardından, kızın kızgınlığına yenik düşüp sevgilisini şoförle aldatması ve sonrasında çiftin yeniden yaşadığı mutluluğu öykülenmektedir. Aslında odak figüre göre duyguların insanları “delirttiğini” anlatılmaktadır. “*‘İnsanlar delidir.’ dedim. ‘Neyi ne için yaptıklarını bilmezler. Beyinlerinde bir diktatör vardır, onları hormonları yönetir ama bunun farkında olmazlar, kendi iradeleriyle davrandıklarını sanırlar.’*” (Livaneli, s. 92) Böylece

Mehmet Arslan'ın duyguları sebebiyle yaşadığı psikolojik karmaşanın yanında, yapıtın ana izleklerinden biri de desteklenmiş olmaktadır.

Yapıtta kullanılan deneme türündeki metin parçaları ise, bize Mehmet Arslan'ın oluşturduğu Ahmet Arslan kişiliğinin içinde yaşadığı karmaşayı ve hayat görüşünü anlayabilme şansını verir:

“İnsanı sadece biyolojik bir varlık olarak göremediğimiz, onun varoluşuna çeşitli yüce anlamlar yüklediğimiz için, gövdeden akan kanın, can denilen şeyi çekip almasını, dolayısıyla o kişinin ‘ölmüş’ olmasını bir türlü kavrayamadığımızı düşünüyorum. (...) Sahiden her şey saçma mı, hayatın hiçbir anlamı yok mu? Bence öyle! Yok, hiçbir şey yok. İnsanın biyolojik fonksiyonlarına aşırı bir anlam yükleme çabası içindeyiz. Çünkü hiçlik zor geliyor.” (Livaneli, s. 16)

Mehmet Arslan, yazdığı denemelerde hayata karşı görüşlerini ve hislerini açıkça dile getirmiştir. Yapıt boyunca çizilen, “duygularından kaçmaya çalışan insan” tiplemesi, yapıt boyunca karşımıza çıkan denemelerle okuyucuya yansıtılmıştır:

“Ali'nin anlattıklarını, o aşk anlayışını, Arzu'nun seviştiği erkekleri aramayı istemesini düşünecektim. Yazarken düşünecektim bu konuyu, ama daha yazmadan anlamsız geldi. İnsanlar neden durmadan bu konuyu düşünür ki? Duyguları olanlar için korkutucu, çok korkutucu olması gerekmez mi? İyi ki benim böyle dertlerim yok.” (Livaneli, s. 145)

Odak figür yazdığı bu notlarla, onun duygulara bir anlam yükleyemediğini, duyguların aslında insanları *ölüm* gibi pek çok olguya aşırı dramatik yaklaşıma sürüklediğini aktarmış, böylelikle bu metinler, odak figürün duygularından soyutlanma çabasının en büyük kanıtlarından biri olmuştur.

A.3.3. Edebî Metinler

Yapıtta gönderme yapılan ve montaj tekniği bağlamında incelenebilecek pek çok edebî metin vardır. Açıkça metinden alıntı yapılmamakla beraber, Livaneli'nin de belirttiği üzere, *Kardeşimin Hikâyesi* adlı yapıt *Binbir Gece Masalları*'nı anımsatmaktadır. Yapıtta adı geçen edebî eserlerden yapıt ile en çok benzerlik göstereni ve bu bağlamda en çok gönderme yapılanı *Binbir Gece Masalları* olmuştur. Öyle ki, Mehmet Arslan, *Gazeteci Kız*'ı yanında tutabilmek ve bu hikâyenin sonlanmasını mümkün oldukça geciktirmek için geçmişte yaşadığı birtakım olayları anlatma gereği duymuştur; ancak hikâye bittiğinde *Binbir Gece Masalları*'nın aksine mutlu sonla değil, yalnızlığıyla ve uzun yıllar evvel kaybettiği hisleriyle karşılaşmıştır. Hikâyelerin bitmesi umutları da tüketmiş, odak figür duyguları ile yüzleşerek hayatını sonlandırmıştır.

Yapıtta adı geçen bir başka eser de Lev Tolstoy'un sadakat, aşk ve ihanet temalarını işleyen *Anna Karenina* adlı eseridir. İki yapıtın kurgusu aşk duygusunun insanları ölüme sürükleyişi noktasında benzerlik göstermektedir. Zülfü Livaneli'nin *Anna Karenina* adlı yapıtı seçmesinin bir başka nedeni de Arzu ve Ali Kahraman evliliğinin içindeki sadakatsizlik olgularının bir benzerinin Tolstoy tarafından ifade edilmesi olabilir; çünkü iki yapıtta da sadakatsizlik olgusuna göz yuman eşler işlenmektedir. *Anna Karenina*'da bu göz yumuş itibar hırsından, *Kardeşimin Hikâyesi*'nde ise “tapma noktasına gelmiş aşk”tan kaynaklanmıştır.

Bir başka montaj tekniği ise Mevlana'nın dizelerinden alıntılanmış olan bölümdür. Bu bölüm aynı zamanda Mehmet Arslan'ın yarattığı Ahmet Arslan tiplmesi, ikiz kardeşinin hayatını yaşayışı, geçmişteki olaylara karşı yaşadığı sarsıntı üzerine okuyucu için bir ipucu izlek oluşturabilir:

“Geçmişini unut

Koy bir kenara

Yeni bir sayfa aç

Kurtar benliğini dünden ” (Livaneli, 186)

Mehmet Arslan hâlâ geçmişini sanki kendisine ait değilmiş gibi yaşamakta ve geçmişte olan bazı gerçekleri, psikolojik sebeplerle reddetmekte, kendisini o talihsiz olayları yaşayan kişi yerine değil de yıllar önce ölen ikizinin yerine koymaktadır. Bu olgu yapıtın sonunda açığa çıkana dek Mehmet Arslan dizede bahsedilen gibi geçmişini unutmuş, yeni bir sayfa açmaya çalışan biri olsa da, benliğini dün içinde başka biriymiş gibi yaşatmıştır.

Yapıttaki ana sorunsalı desteklemek için kullanılan bir başka edebî metin de Cervantes'in aşk üzerine söylediği bir sözdür ve aşkın, yaşayan kişilerin sonunda sağ çıkamayacağı bir biçime sokulduğu bu söz yapıtta duyguların insanları yıkıma götürdüğu tezini destekleyici niteliktedir:

“Aşk denen şey bazen yürür, bazen uçar, bazen koşar biriyle birlikte; bir başkasıyla ölümcül yürüyüşe çıkar; üçüncüyü buzdan heykele çevirir; dördüncüyü atar alevlerin içine. Birini yaralar; öldürür ötekini. Aynı anda çakıp sönen bir şimşeye benzer.

Geceleyin saklar şafakta zapt edilecek olan kaleyi. Çünkü dayanacak güç yoktur karşısında.” (Livaneli, s. 106)

Aşk yok edici ve ezicidir, Mehmet Arslan’ın, Ludmilla’nın ve Muharrem’in yaşadığı aşk da bunu kanıtlamaktadır. Duygular insanların mantığını devre dışı bırakır. Bunun en büyük örneklerinden biri Ludmilla’nın Olga’ya duyduğu aşktır. Ona duyduğu aşk uğruna, Olga ile Mehmet arasındaki aşktan para kazanıyor olmasına rağmen, Mehmet’i saf dışı bırakmak için bir suçlu gibi ihbar etmiştir. Muharrem’in Arzu’ya duyduğu aşk ise cinayet işlemesine sebep olmuştur. Yapıt da tıpkı Cervantes’in tarifindeki gibi aşkın olumsuz yönlerini vurgulayan bir kurguya sahiptir.

William Shakespeare’in *Othello* adlı oyunu; kıskançlık, aşk ve ihanet üçlemesi üzerine gelişmektedir. Bu bağlamda *Anna Karenina*’nın sahip olduğu işlevdedir ve yapıt kurgusundaki duyguların ölüm getirişini simgeler. Duygular insanın kontrol mekanizmasını da saf dışı bırakan olgulardır:

“Okuduğumuz kadarıyla Othello sevgili karısını boğduktan sonra huzura kavuşamamış, yaptığı işe pişman olmuştu ama acaba kadının kendisini gerçekten aldattığını bilse her şey daha mı farklı olurdu?” (Livaneli, s. 144)

Mehmet Arslan’ın “İnsanlar birtakım kötü şeyler yaparlar, ancak yaptıkları şeyi duyguları ile desteklerlerse bu onlara doğru gelebilir.” biçiminde özetlenebilecek görüşünün dile getirildiği yapıtta, *Othello*’ya gönderme yapılmasının nedeni, duyguların “doğru” kavramı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi olabilir.

A.3.4. Kurmaca Metinler

Yapıtta kullanılan kurmaca metinler, olay örgüsünü aydınlatacak şekilde kullanılmıştır. Rapor ve mektup türleri sayesinde cinayet ve ikiz kardeş olguları ardındaki belirsizlik okuyucuya aktarılmıştır. Kurmaca metinler olay örgüsünün çözümlenmesinde büyük önem sahibidir ve aynı zamanda yapıtın odak figürü dışında, yapıtta otorite simgesi olarak değerlendirilen bir kurumun (mahkeme) tarafsız bir şekilde olayları değerlendirmesini temsil etmektedir.

Mehmet Arslan'ın kendi ağzıyla savcıya yazdığı mektupta, cinayeti Arzu Kahraman'a karşı aşk besleyen Hatice Hanım'ın zihinsel engelli oğlu Muharrem'in işlediğini ihbar etmiştir. Bu da yapıt boyunca işlenen cinayet örgüsünün çözümlenmesini sağlamıştır:

“Bu dünyadan kendi isteğimle ayrılmadan önce bu notları ve mektubu başucumda bırakırken, şahsınıza yöneltmiş olduğum incitici sözleri –ki bunları düzeltmek için vaktim ve takatim yok- telafi edebilmek amacıyla size –belki de öbür dünyadan gönderildiğini düşüneceğiniz- bir hediye vermek istiyorum. Bu hediye, çözmek ve gerçek faili bulmak için çok uğraştığınız, hatta bir ara bu nedenle beni bile tutuklatmak istediğiniz Arzu Kahraman cinayetiyle ilgili.” (Livaneli, s. 307)

Mehmet Arslan'ın intihar edeceği de aynı zamanda bu mektupta kullandığı ifadelerden anlaşılabilir. Kısacası mektup türünün kullanılması, karakterin duygularının birbir ifade edilmesinde ve olay örgüsündeki en belirsiz durumlardan birinin açıklanmasında önemli bir rol oynamıştır.

Yapıtta son bölüm, savcılık tarafından yazılan bir rapordan oluşmaktadır. Bu bölümde cinayete ve Mehmet Arslan'ın ölmüş ikizinden yarattığı Ahmet Arslan karakterine değinilmiştir. Olayların başka bir gözden analiz edilmesinin yer aldığı bu rapor, kurgunun anlaşılmayan yerlerini aydınlatılabilmek açısından fazlasıyla önemli bir yere sahiptir. Bu raporda belirtilen üzerine okur, Mehmet Arslan'ın geçirdiği psikolojik rahatsızlığın davranışlarına etkisini ve dokunma fobisinin gelişimini gözlemleyebilmekte ve anlatılan hikâyeye bağlantısını kurabilmektedir.

A.4. İç Monolog

İç monologlar yapıt boyunca odak figürün, geçmişe dair bulunduğu yargıları aktarmaktadır: Mehmet Arslan'ın yaşadıklarının ardından yaşadığı dönüşümü, geçmişe dönerek kendi içinde değerlendirdiği bu monologlarda, yapıtın kurgusu hakkında pek çok ipucu verilmektedir: *“Karşımdaki yüzde hiçbir duygu yok; mimiksiz, durgun, donuk bir maske konuşuyor sanki.”* (Livaneli, s. 240) Geçmişin değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonucunda Mehmet'in geçmişteki hâliyle şimdiki hâlinin karşılaştırmasında etkili olan bu yöntem, ipucu izlek olarak değerlendirilebilir. *“Kimi kardeşimin ölmüş olduğunu, öbür dünyadan bana selam gönderdiğini söyledi, kimi bir kuyunun dibinde yattığını...”* (Livaneli, s. 243) Hatta bu iç monologlarında odak figürün yaşanmışlıklarından dolayı duyduğu üzüntü ve acılar, hayattan ve insanlardan kaçış yolu aradığı anlaşılabilir: *“Telefonu kapatırken ‘İyi ki adını Ahmet koymuşlar!’ dedi. ‘Mehmet olsaydı yanmıştın.’”* (Livaneli, s. 277)

Kardeşinin kendisini ziyaret ettiği gece de bir iç monolog sayılabilir: *“ ‘Peki annemle babamın mezarını hiç ziyaret ettin mi?’ Bu soru beni zınk diye durdurdu. ‘Hayır’ dedim sessizce. ‘Niye?’... ‘Çünkü ben zaten oradayım.’ dedim.”* (Livaneli, s. 223) Bu iç monolog,

Mehmet Arslan'ın benliğiyle yüzleşmesinde ve yapıtın sonundaki intihar kararının verilmesinde rol oynamış olabilir. Yapıttaki iç monologlar genel anlamda yapıttaki ikiz kardeş kurgusu üzerine bir izlek oluşturmaktadır. Yapıtın sonu hakkında bize ipucu veren bu monologlar aynı zamanda, odak figürün kaybettiği duyguların yansımasıdır.

A.5. Leitmotiv Tekniği

Yapıtta adı geçen birtakım semboller de kurgunun gidişi ve işlenişi hakkında bize ipuçları vermektedir. Bu semboller ve bilinç akışları yorumlandığında yapıtın sonucu ile ilgili yargılara varmak mümkündür. Yapıttaki bu semboller ayrıca, bize yapıtta vurgulanmak istenen düşünceyi de iletmektedir.

Sıkça adı geçen, Mehmet Arslan'ın icat ettiği *Sevgili* adlı makine, yapıttaki önemli sembollerden birisidir. Sevgili, yapıtta anlatıldığı üzere mekanik kollara sahip, insanların vücudunu sarmalayıp, sarılıyormuşçasına baskı uygulayan bir kucaklama makinesidir. Bu makinenin yapıttaki kullanım amacı, Mehmet Arslan'ın dokunma fobisine yapılan bir gönderme olabilir. Geçirdiği kazanın ardından, duygularından yoksun kalmasıyla birlikte gelişen dokunma fobisine istisna oluşturan tek şeyin *Sevgili* adındaki icadı olması, odak figürün yaşadığı iç çatışmalarını ve özellikle yalnızlığını ortaya koyar niteliktedir:

“Bu yüzden, Sevgili sizi rahatlatır, tedavi eder, ağrılarınız varsa dindirir ve sizden hiçbir şey talep etmez. Ne zaman ihtiyaç duyarsanız o zaman kucağına sığınacağınız bir sevgili gibi.”

‘Bir ara basınç arttı, ayarı mı var?’

‘Evet!’

'Peki, en üst ayara getirirseniz ne olur?'

Güldüm. 'Ne olacak!' dedim. 'İnsanı daha büyük bir aşkla kucaklar ve o güçlü kollar şefkat duygusu içinde kemikleri kırar. Herhalde iç kanamadan falan ölüme neden olur. Aynen çok güçlü bir aşk gibi.'" (Livaneli, s. 105)

Odak figürün yaşamına son vermek için *Sevgili*'yi kullanması ve makineye yüklenen sevgi gösterme, dokunma anlamları okura yine aşkın yıkıcılığına dair ipuçları vermektedir. *İnsanın her durumda, yakınlığa ve sevgiye ihtiyaç duyduğunu* gösteren *Sevgili*, yapıtta sık sık tekrarlanması ile de odak figürün sevgiye duyduğu özlemi de aktarmaktadır.

Yapıtta odak figürün köpeği Kerberos da bir leitmotiftir. Kerberos, mitolojide, yeraltında nöbet tutan köpeğe verilen isimdir ve ölümlerin dünyasına açılan kapıyı korumaktadır. (White, s. 151-171) Odak figürün ölen ikizinin yerine geçtiği düşünülürse, Kerberos bu yapıtta da ölümler dünyasına açılan kapının nöbetçisidir. Mehmet Arslan'a zarar verilebilecek bir durum karşısında onu koruyan Kerberos, mitolojideki göreviyle yapıtta temsil edilmiştir.

B. YAPITTAKİ ANLATIM TEKNİKLERİNİN SÖYLEYİŞE ETKİSİ

B.1. Otobiyografik Teknik

Otobiyografik teknik, söyleyişi daha anlaşılır yapar, tek kişinin bakış açısından olayın değerlendirilmesini sağlar, başka bakış açısı sunmaz. Bu sebeple psikolojik bir çözümlemenin anlatıldığı *Kardeşimin Hikâyesi*'nde olay bütünlüğünün kurulmasına yardımcı olur, Mehmet Arslan'ın yaşadığı psikolojik karmaşa daha açık anlatılır. Olaylar dolaylı olarak

anlatılmadığından, yapıtın odağına oturtulan karakterin okuyucu tarafından anlaşılmasında etkilidir. Bu işlevlerine bakıldığında yapıtın otobiyografik anlatım tekniğı ile yazılmış olması, anlaşılır olması bakımından oldukça önemlidir. Bu tekniğın kullanılması aynı zamanda söyleyişte okuyucuya kolay ulaşılabilmesini, okuyucunun kolaylıkla yapıt ile ilişki kurabilmesini de sağlamıştır. Dil ve anlatım özelliklerine bakıldığında yapıtta okur ile olay örgüsünü bağlayan unsur aynı zamanda hikâyenin de anlatıcısı olan Mehmet Arslan'dır.

B.2. Geriye Dönüş Tekniğı

Geriye dönüş tekniğı, söyleyişi sürükleyici yapan en önemli unsurlardan biridir. Geçmişle şimdiki zamanın eş zamanlı anlatımın yapıtta katkısı, okuyucunun zihnini her iki koldan ana konunun içine çekmektir. Bununla birlikte geriye dönüş tekniğinin kullanılışı kurgu içinde gizlenmesi gereken birtakım kişisel ilişkilerin dikkat çekmemesi üzerinde de rol oynamaktadır. Bu tekniğın söyleyiş üstünde bir başka işlevi de yapıtın kurgusunu biraz daha karmaşık hâle getirmektir. Sıkça yapılan zaman geçişleriyle okuyucu, her iki olay örgüsüne de bağlı kalmak zorunda bırakılmış ve okuyucunun sürekli takipte bırakılması da yapıtı çok daha sürükleyici kılmıştır.

B.3. Betimleme/Tasvir Tekniğı

Yapıtta kullanılan tasvirler, romanın dünyasında yer alan kişi, zaman, olay ve özellikle uzamların görünür kılmak ve karakteristiğini aktarmak için yapılmıştır. Tasvir bir bakıma tarif

etme sanatı olduğu ve sadece gerçekleri aktarmakla kalmayıp gözlemlere dayandığı için, okurun zihninde tasvir edilen unsurların canlanması kolaylaşmıştır:

“Kaşları, siyah gözleri, yüzünün biçimi, (...) çok güzeldi ama daha önce dediğim gibi, benim dikkatimi en çok alt dudağı çekiyordu. Dudak saplantısı falan olan biri değilim, ne var ki bu dudak oraya sanki kızın içinden geçen her şeyi ifade etsin diye konulmuş bir enstrüman gibiydi.” (Livaneli, s. 28)

Yapıtta, figürlerin yaşadığı uzamlar ve yaşadıkları çevre, kişinin karakterine etki etmektedir. Bu nedenle çevre tasvirlerinin ayrıntılı ve derinlemesine tasviri, okurun kişilerin psikolojisinin hangi şartlar altında oluştuğunu anlaması açısından önemlidir: *“Deniz çamur rengine kesmişti. Deniz göğün rengini yansıtır dedikleri doğru, gök gri olduğu zaman su da çamurlaşıyor. Bir gün önce nasıl da maviydi oysa.”* (Livaneli, s. 65) Çevre tasvirleri, kişilerin ve olayların anlamlandırılmasına yardım etmekle kalmayıp, söyleyiş güzelliği katarak yapıtın şairane üsluba sahip bölümlerini de oluşturmuştur.

B.4. Diyalog Tekniği

Günlük hayatta en çok kullandığımız anlaşma/anlatma yolu olan “konuşma”, bu yapıtta da anlatımı zenginleştirmek için sıklıkla kullanılmıştır:

“Kısa bir sessizlikten sonra ‘Ahmet Aslan sizsiniz değil mi?’ diye sordu.

‘Hayır.’ dedim. Şaşaladı.

‘Ama nasıl olur bu evde siz oturmuyor musunuz?’

'Oturuyorum.'

'Eee, adınız Ahmet Arslan o zaman!'

'Hayır, değil.'

'Peki nedir?'

'Ahmet Arslan!'' (Livaneli, s. 22-23)

Yapıtta yer alan diyaloglar, yalnızca kişileri, kişiler arasındaki ilişkileri, çözüme kavuşması gereken olaylarda derinlemesine yapılan konuşmaları netleştirmekle kalmamış, bir anlamda sahneleme/gösterme yolunu kullanarak olayların canlandırılmasını sağlamıştır. Diyalog tekniği ile yapıtta kullanılan ifade tarzı varsıllaştırılmış, birçok olayın birinci ağızlardan anlatımı ile de içten bir yapıya büründürülmüştür.

3. SONUÇ

Yapıt incelendiğinde sıkça rastlanılan anlatım tekniklerin aslında okura karakterler ve olay örgüsü hakkında çok fazla ipucu verdiği söylenebilir. Ayrıca kurmacanın oluşturulmasında bu anlatım tekniklerinin kullanılması, okuyucuya hitap etme şekli olan söyleyiş özelliklerini de etkilemiş ve yapıtın olay örgüsünün çözümlendiği noktanın sonuna değin saklanmasına, dolayısıyla yapıta özgü en büyük özellik olan okuyucuyu çarpıcı bir sonla sarsmaya yardımcı olmuştur.

Yapıttaki anlatım tekniklerinden en baskını olan montaj tekniği, Zülfü Livaneli'nin yapıta yerleştirdiği çeşitli eserlere yapılan göndermeler ve olayın bütünlüğünü sağlayan kurmaca edebî metinleriyle kurguya ve yapıtın ana izleğine destekte bulunmuştur. Otobiyografik teknik

ise okuyucuyu odak figürün bakış açısından bakmak üzere yönlendirmiş, yapıtın geriye dönüş tekniği ile yapılandırılmış olay örgüsünde “ikiz” kurgusunun okuyucudan gizli tutulmasına yardımcı olmuştur. Bir ögenin yapıt boyunca tekrarlanması ve bu ögenin yapıtta örtülü bir anlama sahip olması leitmotiv olarak adlandırılır. Zülfü Livaneli'nin kullandığı leitmotifler, odak figürün iç dünyasındaki karmaşayı okuyucuya yansıtmak üzere kullanılmıştır. Yapıt boyunca odak figürün kendini ve duygularını keşfetmek üzere çıktığı serüvende ana sorunsalı benzer olan başka yapıtlara değinilmiş, Zülfü Livaneli mitolojik bilgilerini de yapıt içerisinde kullanarak yapıttaki bazı kavramların üstünü kapatmış, odak figürü ve yaşayışını yansıtan birtakım öğeleri başka türlerden aldığı metin parçaları ya da Mehmet Arslan'ın görmüş olduğu rüyalar ile sembolize etmiştir.

Görüldüğü gibi, yapıtta kullanılan bütün anlatım teknikleri yapıtın kurgusunun yönlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Çalışmada incelendiği üzere yapıtın ana sorunsalı olan “duyguların insana verebildiği zararlar ve bireyi kontrol edilmediği takdirde kötüye yönlendirmesi” izleği, yapıttaki anlatım tekniklerinin tamamı tarafından desteklenmektedir. Yapıttaki olay örgüsünün anlatım tekniklerinin kullanımına elverişli olması da bu kadar sık kullanılmalarının nedeni olabilir; çünkü yapıt içerisinde birden fazla olay örgüsünü eş zamanlı anlatan, insanoğlunun en büyük yönlendiricisi olan duygulara değinen, kimi zaman duygusal olmaktan kaçan ve odak figür olarak kişilik karmaşası yaşayan kendini tanımlayamayan bir ana kahraman yer almaktadır.

4. KAYNAKÇA

- 1) Aytür, Ünal. *Henry James ve Roman Sanatı*. DTCF, Ankara, 1977.
- 2) White, A. W. *Mitoloji, Çin*: NTV Yayınları, İstanbul, 2010.
- 3) Livaneli, Zülfü. *Kardeşimin Hikâyesi*. Yüz Onuncu Basım: Doğan Kitap, İstanbul, 2013.
- 4) Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı*. Dokuzuncu Basım: Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2011.